

תאריך עדכון: 07.06.2021

שם מחלקה: תלמוד

שם ומספר הקורס: כללי התלמוד: הכרונולוגיה

09-1080-01

שם הקורס באנגלית: General Principals in the Talmud: Chronology

שם המרצה: ד"ר ברק כהן

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 2 ש"ס

סמסטר: ב'

שנת לימודים: תשפ"ב

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

מטרת הקורס היא להכיר בפני הלומד את ספרות "בעלי הכללים" והמחקר הכרוכים בקביעת סדר הדורות של אמוראי בבל, ההיררכיה ויחסי הכפיפות ביניהם, איתור מיקומם הגיאוגרפי ושייכותם לשיבות בבל השונות

תוצרי למידה:

המגמה המרכזית היא, שהלומד

1. ירכוש את המיומנויות לשימוש בספרות זו, ואת ההשלכות המרכזיות שיש לספרות זו.
2. ירכוש המיומנויות לזיהוי אמוראים וקביעת יחסי הכפיפות ביניהם.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

במסגרת הקורס יילמדו הנושאים הבאים:

1. מבוא: סדר דורות האמוראים בבבל: סקירה וחיבורות.
2. סקירת ספרות הכללים והשימוש בה.
3. כללי ההיררכיה ויחסי הכפיפות בין האמוראים.
4. כללים ומונחים לזיהוי ואבחנה של אמוראים שונים בעלי שמות זהים.
5. כללים ומונחים לאיתור ישיבות ואסכולות שונות.
6. ביקורת על מקובלות כרונולוגיות בעולם המחקר.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1-2	מבוא: סדר דורות האמוראים וראשי הישיבות בבבל	קריאה נדרשת: שפרבר, תשל"ח; גפני, תשמ"א; כהן, תשס"א (מבוא)	
3	הכרוניקות שבסדר תנאים ואמוראים ובאיגרת רב שרירא גאון, והמחשת חשיבותן.	אפרתי, תשל"ג; גפני תשמ"ז (בדילוגים); ברודי, תשס"א; כהן, תשס"א, 182-181	
4	ספרות בעלי הכללים: סקירתה, והמחשת השימוש בה.	פרנקל, תשל"ה, 163; שפרבר, תשל"ח; אפרתי, תשל"ג.	
5-8	כללים להיררכיה וליחסי הכפיפות (ישנים וחדשים) בין האמוראים, והשלכותיהם	קלמין, 1994, 86-81	
11-9	כללים ומונחים לאבחנה בין אמוראים שונים בעלי שמות זהים		
13-12	סיכום וביקורת על מקובלות כרונולוגיות בעולם המחקר.		

ג. דרישות קדם:

יש יתרון לבעלי רקע בסיסי בלימוד התלמוד.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

קריאת ביבליוגרפיה, הכנת מקורות לשיעור, נקודות למחשבה, השוואות בין חומרים, וכיוצ"ב. בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד שייעדר מעל שתי הרצאות ללא סיבה מוצדקת לא יורשה לגשת לבחינה המסכמת או להגיש עבודה, ולא יקבל ציון בקורס.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

מבחן בסוף הסמסטר שמהווה 100% מן הציון בקורס.

חומר חובה לקריאה

אברמסון, ש'. "כללים בתלמוד", סיני, קה (תש"ן), עמ' כב-לב.
גפני, י'. "לחקר הכרונולוגיה התלמודית באיגרת רב שרירא גאון", ציון, נב (תשמ"ז),
עמ' 1 – 24 (=גפני, י'. יהודי בבל בתקופת התלמוד, ירושלים, תשנ"א, עמ' 239 ואילך).

חומר לקריאה מומלצת

אברמסון, ש' (מהדיר). פרקים מן מבוא התלמוד לר"ש בן חפני, ירושלים, תש"ן
אלבק, ח'. מבוא לתלמודים, ת"א, תשכ"ט
אסף, ש'. תקופת הגאונים וספרותה, ירושלים, תשט"ו, עמ' רכג-רמה.
*אפרתי, י"א. תקופת הסבוראים וספרותה, ירושלים, תשל"ג, עמ' א-לב.
אפשטיין, י"נ. מבוא לנוסח המשנה, ירושלים, תשכ"ד(2).
*אפשטיין, י"נ. מבואות לספרות האמוראים, ירושלים, תשכ"ג, עמ' 610-615.
אפשטיין, מחקרים בספרות התלמוד ובלשונות שמיות, א-ג, ירושלים, תשמ"ד-תשמ"ח.
ברודי, י'. "בירור המקורות לכרונולוגיה של תקופת התלמוד", תרביץ, ע (תשס"א), עמ' 107-75.
גודבלאט, ד'. "התפתחויות חדשות בחקר ישיבות בבל", ציון, מו (תשמ"א), עמ' 14 – 38.
גפני, י'. יהדות בבל ומוסדותיה, ירושלים, תשל"ה.
*גפני, י'. "הערות למאמרו של ד' גודבלאט", ציון, מו (תשמ"א), עמ' 52 – 56.
*גפני, י'. "לחקר הכרונולוגיה התלמודית באיגרת רב שרירא גאון", ציון, נב (תשמ"ז),
עמ' 1 – 24. (=גפני, י'. יהודי בבל בתקופת התלמוד, ירושלים, תשנ"א, עמ' 239 ואילך).
דה-פריס, ב'. מחקרים בספרות התלמוד, ירושלים, תשכ"ח, עמ' 200-238.
הלבני, א"ב. כללי פסק ההלכה בתלמוד, לוד, תשנ"ט.
*הלבני, ד'. מקורות ומסורות, סדר נשים, ת"א, תשכ"ט * (מפתח העניינים).
*סדר מועד: יומא-חגיגה, ירושלים, תשל"ה (כנ"ל).
*שבת, ירושלים תשמ"ב (כנ"ל).
*עירובין-פסחים, ירושלים, תשמ"ב (כנ"ל).
*מסכת בבא קמא, ירושלים, תשנ"ג (כנ"ל).
*מסכת בבא מציעא, ירושלים, תשס"ג (כנ"ל).
*מסכת בבא בתרא, ירושלים תשס"ח (כנ"ל).
הלוי, י"א. דורות הראשונים, א-ג, ברלין-וינה, תרפ"ג.
*ווייס, א'. מחקרים בתלמוד, ירושלים תשל"ה, עמ' 245-251.
זייני, ר"א. רבן סבוראי וכללי ההלכה, א, חיפה, תשנ"ב.
*כהן א'. "על מטבע הלשון 'לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי' בתלמוד הבבלי", תרביץ,
נג (תשמ"ד), עמ' 467-472
*כהן, א'. "דאי סלקא דעתך לעומת 'סלקא דעתך אמיןא בבבלי', סיני, צט (תשמ"ו), עמ'
רמט-רסב.

*כהן, א'. "ביקורת הלכתית לעומת ביקורת ספרותית בסוגיות התלמוד (פרק בהתהוות השכבתית של הבבלי)", אסופות, ג (תשמ"ט), עמ' שלא-שמו.

כהן, א'. "רבנן סבוראי" [על: זייני, ר"א, רבנן סבוראי וכללי הלכה, ח"א, חיפה תשנ"ב], סיני, קיא (תשנ"ג), עמ' קפד-קצא.

*כהן, א'. "על המונח 'דאיתמרי' – שימוש ומסגרתו", אסופות, ח (תשנ"ד), עמ' עט-צז.

*כהן, א'. "על התפלגות הנטיות ההלכתיות של האמוראים לפי אסכולות (סוגית 'עביד איניש דינא לנפשיה')", אסופות, ח (תשנ"ד), עמ' קז-קכט.

*כהן, א'. "למשמעות ההיסטורית הגלומה במונח 'איכלע רב פלוני'", סידרא, טו (תשנ"ט), עמ' 51-64.

*כהן, א'. רבינא וחכמי דורו - עיונים בסדר הזמנים של אמוראים אחרונים בבבל, ר"ג, תשס"א, מבוא, עמ' 21-17 ; 105-100, 180-153 ; 182-181 ; 206-183 ; 255-217 (וכן הפניות לפי מפתח המונחים, עמ' 296-301).

כהן, א'. "מר זוטרא האמורא – ראש ישיבת פומבדיתא?", בר אילן ל-לא (תשס"ו) [מוקדש לזכר פרופ' מ"ש פלדבלום], עמ' 181-212

ב"ש כהן, "ישיבות מקומיות בבבל בתקופת התלמוד", ציון, ע (תשס"ה), עמ' 447-471 מלמד, ע"צ. פרקי מבוא לספרות התלמוד, ירושלים, תשל"ג, עמ' 330-441 (בדילוגים).

*פרידמן, ש"י. "פרק האשה רבה בבבלי (בצירוף מבוא כללי על דרך חקר הסוגיה)", בתוך: מחקרים ומקורות, א, ירושלים-ניו-יורק, תשל"ח, עמ' 275-321 (בדילוגים).

*פרנקל, ז'. מבוא הירושלמי, ברסלוי, תר"ל (הדפסה מחודשת: ירושלים, תשכ"ז, דף כט ע"א-מ ע"א (בדילוגים)).

פרידמן, ש"י. "כתיב השמות 'רבה' ו'רבא' בתלמוד הבבלי", סיני, קי (תשנ"ב), עמ' קמ-קסד. פרידמן, ש"י. תלמוד ערוך: השוכר את האומנין, הפירושים, ירושלים, תשנ"א.

*הנוסח, ירושלים, תשנ"ז, עמ' 7-23 ועפ"י מפתח העניינים, עמ' 416-421. פרידמן, ש"י. "כל הקצר קודם", לשוננו, לה (תשל"א) עמ' 117-129.

פרנקל, י'. דרכו של רש"י בפירושו לתלמוד הבבלי, ירושלים תשל"ה, עמ' 163-201.

קלמן, י"צ. האוקימתא האמוראית 'הכא במאי עסקינן' המתייחסת למקורות תנאיים – טיבה, אופיה וצורתה, עבודת דוקטור, אוני' בר-אילן, ר"ג, תשס"ב.

רבינוביץ, ז"ו. שערי תורת בבל, ירושלים תשכ"א.

שלזינגר, ש"ש. מחקרים בתלמוד, ירושלים תשנ"ט, עמ' 51-71.

שפיגל, י"ש. הוספות מאוחרות (סבוראיות) בתלמוד הבבלי, עבודת דוקטור, אוני' תל-אביב, ת"א, תשל"ו, עמ' 86-95 ; 152-163 (בדילוגים).

*שפרבר, ד'. "מחקרים בכרונולוגיה תלמודית", בתוך: מכתם לדוד: ספר זכרון להרב דוד אוקס (עורכים: י"ד גילת וא' שטרן), ר"ג, תשל"ח, עמ' 77-85.

Brody, R., "The Epistle of Sherira Gaon", *Rabbinic Texts and the History of Late-Roman Palestine* (eds., M. Goodman, P. Alexander), Oxford 2010, pp. 253-264

*Cohen, A., "Was Age the Decisive Criterion of Subordination Among the Amoraim?", *JQR*, 92 (2002), pp. 279-313

*Cohen, A., 'The Contrastive Term "אתון מתניתו... אגן מתנינן..." in the Babylonian Talmud and its Historical Significance', *Hebrew Union*

College Annual 72 (2001), pp. 45-60

Cohen, A., 'Non-Chronological sugyot in the Babylonian Talmud: The Case of bBK 41a', *Review of Rabbinic Judaism* 9 (2006) pp. 75-91

Goodblatt, D., "Towards the Rehabilitation of Talmudic History", In: *History of Judaism: The Next Ten Years* (ed. B. Bokser), California, 1981, pp. 77-96.

Kaplan, J., *The Redaction of the Babylonian Talmud*, N.Y, 1933.

Kraemer, D.C., *The Mind of the Talmud: An Intellectual History of the Bavli*, N.Y, 1990.

Segal, E.L., *Case Citation in the Babylonian Talmud*, Atlanta-Georgia, 1990.